

PTAČINEC ŽABINEC – DLOUHO KVETOUČÍ PLEVEL

Ptačinec žabinec patří k nejrozšířenějším plevelným druhům v České republice a je významným plevelem zemědělských plodin celosvětově. Problematickým plevelem je zejména v pařeništích, sklenících a v zavlažovaných zeleninách, kde vytváří souvislé porosty. Regulace tohoto plevelu musí být založena na celém komplexu preventivních i přímých opatření.

Ptačinec žabinec, syn. ptačinec prostřední (*Stellaria media*, syn. *Alsine media*) taxonomicky náleží do čeledi hvozdíkovité (Caryophyllaceae) a známý je též pod lidovými názvy žabinec či kuří mor. Latinský název rostliny vychází ze slova stella (česky hvězda) podle hvězdovitého tvaru jejich květů. V anglickém jazyce je občas označován i jako starweed (hvězdovitý plevel).

Detailní pohled na hvězdovité květy ptačince žabince

POPIS DRUHU

Ptačinec žabinec se využívá v tradiční medicíně i jako jedlá rostlina. Díky vysokému obsahu flavonoidů, taninů a saponinů vykazuje i prozánětlivé a antibakteriální účinky. K jídlu se sbírají mladé a dosud nerozvětlené výhonky, které lze použít do salátů, pomazánek, polévek nebo též jako alternativu či příměs do špenátu. Běžný anglický název – common chickweed (slepičí plevel) vznikl pravděpodobně proto, že se rostlinou často krmila již od středověku mladá drůbež i divocí ptáci.

Jedná se o jednoletou, dobře přezimující, nízkou rostoucí, křehkou, sytě zelenou a hustě rozvětvenou bylinu, s mělčejí kořenicím, jemným kořenovým systémem. Lodyhy jsou zpravidla 5–20 (30) cm vysoké, vystoupavé nebo poléhavé; většinou jsou bohatě větvené, v nodech (uzlinách) často kořenující, lysé s 1–2 podélnými řadami chlupů. Listy jsou vstřícné, vejčité až široce vejčité, dolní dlouze řapíkaté; horní listy jsou přisedlé a zpravidla

zřetelně větší než listy dolní. Květy ptačince jsou pravidelné, pětičetné, oboupohlavné, samosprašné a vyrůstají buď jednotlivě, nebo v řídkých vidlanech v paždí listů na dlouhých stopkách, jednostranně chlupatých. Korunní lístky jsou bílé, dvoudílné; kališní lístky jsou vejčité kopinaté, roztroušeně až hustě žláznatě chlupaté, s blanitým bělavým okrajem nejširším v horní části a zabírajícím zhruba 1/3 jejich šířky. Ptačinec kvete v průběhu celého roku, včetně mírnějších zim.

Rostliny se velmi rychle vyvíjejí, mají velmi krátkou vegetační dobu (asi 40 dnů), vyhovuje jim zejména vlhké a chladnější počasí. V jednom roce může mít ptačinec dvě až tři generace. Plodem rostliny je vícesemenná tobolek, po uzrání pukající; semena jsou široce ledvinovitá, zploštělá; 0,9 až 1,3 mm široká, rezavě hnědá až tmavě hnědá a jsou pokryta řadami bradavčitých výrůstků. Na jedné rostlině dozrává 10–20 tisíc semen, která

postupně vysemeňují. Semena klíčí nepravidelně a vzchází z povrchu půdy i mělce podpoверхových vrstev půdy nepřetržitě během celého roku; v půdě vydrží životná několik let. Ptačinec žabinec často vytváří souvislé kobercovité porosty, rozmnožuje se tudíž i vegetativně. Po vytržení pomalu zasychá a je schopen nového zakořenění.

NÁROKY NA STANOVIŠTĚ

Ptačinec žabinec je původně eurasijský druh, který je v současnosti vzhledem k antropogennímu šíření považován za druh kosmopolitní. V ČR je rozšířen prakticky na všech půdách od nížin až do horských oblastí. Nejvíce se mu daří na půdách úrodných, vlhkých a humózních. Vyskytuje se též na okrajích cest, na hřištích, v lesích, na navážkách zeminy a rumišťích. Ptačinec škodí ve všech plodinách, i když je drobným plevelem, především tím, že je rozšířen hromadně a často

tvoří souvislé porosty, čímž škodí i přezimujícím plodinám, zejména víceletým pícninám, ozimé řepce aj. Půdní zásoba semen ptačince je stále doplňována vysemeňováním během celého roku, ale též osivem, komposty, vodou i větrem. Zvláště nebezpečným a problematickým plevelem je v pařeništích, sklenících a v zavlažované zelenině, kde má ideální podmínky pro svůj vývoj a kde vytváří vzrůstné rostliny. Ptačinec žabinec je postrachem zejména zahrádkářů, kteří jej považují za nevýnosný a houževnatý plevel.

MOŽNOSTI OCHRANY

Regulace výskytu ptačince žabince musí být založena na celém komplexu preventivních i přímých opatření, zejména se jedná o vytvoření zapojených porostů kulturních rostlin, které se tak tomuto nízkému druhu plevelu lépe ubrání. Nejdůležitějším ochranným opatřením je nenechat ptačinec vysemenit a včas ho likvidovat mechanicky. Při intenzivním pěstování plodin je nezbytné jeho výskyt regulovat též herbicidními přípravky, především v širokořádkových plodinách, kde ptačinec vzchází během celého roku. Při současné skladbě registrovaných herbicidů není regulace tohoto plevelného druhu v plodinách považována za problematickou. ■

Dr. Ing. Zdeněk Chromý
ÚKZÚZ Brno
Foto Walter Siegmund